

■ Irina LECA¹

Proiectul *Sustainable protection and promotion of Art Nouveau heritage in the Danube Region (2017-2019)*

■ *Cuvinte cheie: proiect transnațional, patrimoniu construit, Art Nouveau, regiunea Dunării.*

■ Armonizând dorința de modernizare cu o exuberanță a expresiei artistice, posibilă datorită inovațiilor tehnologice de la finele secolului al XIX-lea, stilul Art Nouveau și-a lăsat amprenta în majoritatea orașelor europene și nu numai. Divers prin numeroasele sale ipostaze, fiecare dintre ele specifice arealelor culturale în care s-au manifestat, dar unitar prin coerența principiilor artistice și a mesajului, acest curent a reprezentat un punct de cotitură în istoria artei și arhitecturii. La nivel european, vorbim de un prim moment de sincronizare arhitecturală, din Marea Britanie și până la granița cu Imperiul Otoman. În regiunea Dunării, sub influența Secessionului vienez, acest curent a devenit o trăsătură reprezentativă a multor orașe ce făceau parte, la finalul secolului al XIX-lea, din Imperiul Austro-Ungar, acestea având caracteristici similare din punct de vedere arhitectural și urbanistic.

Devenit în doar câteva decenii desuet, raportat la realitățile de după Primul Război Mondial, Art Nouveau-ul a deschis drumul către simplitatea calculată a curentelor arhitecturale ce au urmat. Din deceniile următoare și până azi, moștenirea acestui curent a rămas într-un con de umbră. Recent însă, după mai bine de 100 de ani de la apogeul său artistic, valorile curentului Art Nouveau încep să fie recunoscute, în context cultural european. Clădirile Art Nouveau sunt parte din identitatea orașelor și a comunităților lor, iar autoritățile încearcă să găsească soluții prin care acest patrimoniu construit să devină o resursă.

Este și cazul Primăriei Oradea, care, conștientizând potențialul numeroaselor clădiri construite în stil Secession de a fi parte din identitatea orașului, a inițiat un proiect ambițios care își dorește să definească uneltele necesare pentru protecția și promovarea durabilă a acestui patrimoniu, prin strânsa cooperare între 10 parteneri² din opt țări. Proiectul în ansamblul său urmărește să studieze și să pună în valoare patrimoniul construit Art Nouveau din zona Dunării.

1 Istoric de artă, Institutul Național al Patrimoniului – INP, București, România.

2 Primăria Oradea – Lider de proiect; Muzeul de Arte Aplicat, Budapesta, Ungaria – IMM; Institutul de Planificare Urbană a Republicii Slovenia, Ljubljana – UIRS; Muzeul Austriac de Arte Aplicat / Artă Contemporană, Viena – MAK; Muzeul de Arte și Meșteșuguri, Zagreb, Croația – MUO; Asociația Turistică Nonprofit Szeged și împrejurimi, Ungaria; Fundația Bibliotecii și Sistemului Informatic al Academiei Naționale, Sofia – NALIS; Municipality Subotica, Serbia; Institutul Republican pentru Protejarea Monumentelor Culturale, Belgrad, Serbia; Institutul Național al Patrimoniului, București – INP. Parteneri asociați: Rețeaua Europeană Art Nouveau, Bruxelles, Belgia; Ministerul Dezvoltării Regionale, Administrației Publice și Fondurilor Europene, București, România și ICOMOS România.

The Project *Sustainable protection and promotion of Art Nouveau heritage in the Danube Region (2017-2019)*

■ **Keywords:** transnational project, built heritage, Art Nouveau, Danube Region

■ Harmonising the desire for modernisation with an exuberance of artistic expression, possible due to the technical innovations from the end of the 19th century, Art Nouveau has left its mark on most European cities and beyond. Diverse through its many instances, each of them specific to the cultural areas in which they had manifested, but homogeneous through the coherence of its artistic principles and message, this style represented a turning point in the history of art and architecture. At a European level, we are talking about a first moment of architectural synchronisation from Great Britain to the borders of the Ottoman Empire. In the Danube Region, under the influence of Viennese Secession, this movement became a representative feature of many cities that were part, at the end of the 19th century, of Austria-Hungary, having similar characteristics from an architectural and urban planning point of view.

Becoming outdated in only several decades, in relation to the realities of the period after World War I, Art Nouveau opened the road for the calculated simplicity of the subsequent architectural styles. From the following decades until today, the heritage of this style remained in obscurity. Recently, however, after more than 100 years since its artistic height, the values of Art Nouveau begin to be recognised in a European context. Art Nouveau buildings are part of the identities of cities and their communities, and the administration searches for solutions to transform this built heritage into a resource.

This is the case of Oradea Municipality, which, acknowledging the potential of the many buildings in Secession style to be a part of the city's identity, has initiated an ambitious project that wishes to define the necessary tools for the protection and sustainable promotion of this heritage, through the close cooperation of

1 Art historian, National Institute of Heritage – INP, Bucharest, Romania.

10 partners² from eight countries. The project in its whole aims to study and promote the Art Nouveau built heritage in the Danube area.

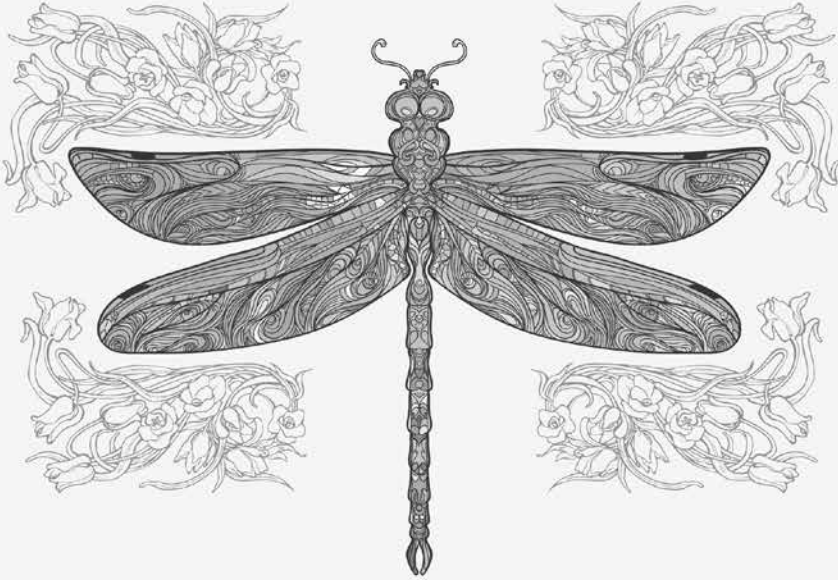
The partners carry out a series of actions and develop measures to cover the entire sphere of heritage protection: inventory, conservation, theoretic measures, legislation, public policies, strategies, and promotion actions – to create an example of good practices in the preservation and promotion of built heritage. Within the research and learning component, the partners develop a series of studies (art history, urban planning), courses and workshops (urban planning, plastering, museology) dedicated to conservation specialists. The partners aim to digitise Art Nouveau heritage, through an online repertoire of representative buildings, that will be completed during 2019. In this regard, the consortium conducts an on-site research of Art Nouveau buildings, the first evaluation of the preservation state of this built heritage in the Danube Region. The research is carried out throughout the project, the collected material being completed with images and archive plans.

As speciality partner in this project, one of the main roles of the National Heritage Institute (INP) is the development of tools for public authorities: the *Strategy for the Protection and Promotion of Art Nouveau Built Heritage* and the *Transnational Methodology for Public Administration for the Inclusion of Art Nouveau Heritage Conservation in the Context of Urban Development*. Both documents will be created through the close collaboration with all parties interested in the management of this heritage, from government institutions to local authorities, civil society, and citizens. The strategy will be an instrument for an integrated and harmonised approach at a transnational level, also aiming to create and strengthen a cooperation framework for built heritage conservation within the Danube Region, to optimise the protection of this heritage and to synchronise this protection with the processes of modern urban development. The strategy also approaches the increase of the touristic potential of Art Nouveau built heritage.

To this end, INP organised, in April 2018, a series of workshops in Oradea, Timișoara, and Bucharest, which brought together both representatives of the national public authorities, as well as specialists in fields related to built heritage, representatives of civil society, and owners and managers of Art Nouveau buildings. A series of

² Oradea Municipality, Romania – Lead Partner; Museum of Applied Arts, Budapest, Hungary – IMM; Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia, Ljubljana – UIRS; Austrian Museum of Applied Arts / Contemporary Art, Vienna – MAK; Museum of Arts and Crafts, Zagreb, Croatia – MUO; Szeged and Surroundings Tourism Nonprofit Ltd., Hungary; National Academic Library and Information System Foundation, Sofia, Bulgaria – NALIS; City of Subotica, Serbia; Republic Institute for Protection of Cultural Monuments, Belgrade, Serbia; National Institute of Heritage, Bucharest, Romania – INP. Associated partners: Réseau Art Nouveau Network, Brussels, Belgium; Ministry of Regional Development and Public Administration, Bucharest, Romania; International Council for Monuments and Sites – ICOMOS Romania.

Sustainable protection and promotion of
ART NOUVEAU
 heritage in the Danube Region

A stream of cooperation

Interreg
 Danube Transnational Programme
ART NOUVEAU
www.interreg-danube.eu/art-nouveau

1.206.795,15 € ERDF
 195.330 € IPA
 Project cofunded by European Union funds (ERDF, IPA)

Partenerii derulează o serie de acțiuni și dezvoltă măsuri ce acoperă întreaga sferă a protecției patrimoniului: inventariere, restaurare, măsuri teoretice, legislație, politici publice, strategii și acțiuni de promovare – pentru a crea un exemplu de bună practică în conservarea și promovarea patrimoniului construit. În componenta de cercetare și învățare, partenerii dezvoltă o serie de studii (istoria artei, urbanism), cursuri și ateliere (urbanism, tencuieli, muzeologie) dedicate specialiștilor în restaurare. Partenerii își propun digitalizarea patrimoniului Art Nouveau, prin intermediul unui repertoriu on-line de clădiri reprezentative, care va fi finalizat în cursul anului 2019. În acest sens, consorțiul desfășoară o cercetare în teren a clădirilor Art Nouveau, prima evaluare a stării de conservare a acestui patrimoniu construit din regiunea Dunării. Cercetările se desfășoară pe întreg parcursul proiectului, materialul colectat fiind completat cu imagini și planuri din arhive.

Ca partener de specialitate în acest proiect, unul dintre principalele roluri ale INP este dezvoltarea de instrumente pentru autoritățile publice: *Strategia pentru protecția și promovarea patrimoniului construit Art Nouveau* și *Metodologia transnațională pentru administrația publică pen-*

tru includerea conservării patrimoniului Art Nouveau în contextul dezvoltării urbane. Ambele documente vor fi realizate prin strânsa colaborare cu toate părțile interesate în managementul acestui patrimoniu, de la instituții guvernamentale la autorități locale, societate civilă și cetățeni. Strategia va fi un instrument pentru o abordare integrată și armonizată la nivel transnațional, având de asemenea scopul de a stabili și întări un cadru de cooperare pentru conservarea patrimoniului construit în regiunea Dunării, de a optimiza protecția acestui patrimoniu și de a sincroniza această protecție cu procesele dezvoltării urbane moderne. Strategia abordează de asemenea și creșterea potențialului turistic al patrimoniului construit Art Nouveau.

În acest sens, INP a organizat în aprilie 2018 o serie de ateliere în Oradea, Timișoara și București, care au reunit atât reprezentanți ai autorităților publice naționale, cât și specialiști în domenii conexe patrimoniului construit, reprezentanți ai societății civile și proprietari și administratori de clădiri Art Nouveau. La finalul atelierelor, au fost identificate o serie de măsuri necesare și fezabile la nivel național și transnațional pentru protecția și promovarea patrimoniului Art Nouveau și pentru creșterea implicării în astfel de demersuri. Aceste priorități vor fi corelate în perioada următoare cu rezultatele atelierelor derulate de partenerii din alte țări și vor sta la baza documentului strategic, care va fi finalizat în cursul anului 2019.

Atât *Strategia*, cât și *Metodologia* pentru administrațiile publice, vor avea la bază și rezultatele cercetărilor în urbanism și istoria artei, componente ale proiectului coordonate de UIRS, respectiv IMM. În ceea ce privește componenta de urbanism a proiectului, INP, în colaborare cu biroul de arhitectură Planwerk, au prezentat partenerilor în cadrul atelierelor o serie de studii de caz privind patrimoniul Secession din principalele orașe din centrul și vestul țării: Miercurea Ciuc, Cluj-Napoca, Arad, Târgu Mureș și Timișoara.

Ultimele două au fost detaliate în cadrul studiului ce va fi publicat în volumul dedicat patrimoniului construit Art Nouveau în context urban, editat în cadrul proiectului de UIRS. Studiul analizează contextul istoric al apariției clădirilor Secession în cele două orașe, situația curentă și influența lor în contextul dezvoltării urbane istorice și actuale, alături de oportunități de valorificare. Studiul identifică o serie de probleme, aplicabile clădirilor și spațiilor publice, precum neutilizarea, utilizarea necorespunzătoare, reabilitarea neconformă, incertitudinea regimului de proprietate sau fragmentarea excesivă, alături de lipsa unei viziuni sistematice și integrate privind reabilitarea acestui patrimoniu.

Studiul realizat în cadrul proiectului va putea servi la fundamentarea scenariilor de dezvoltare viitoare, care ar putea să se bazeze pe un principiu general valabil: acela de a înapoia acestor ansambluri de clădiri și, în consecință, spațiului public din jurul lor, rolul de a articula diferite părți dintr-o anumită structură urbană. Astfel de articulații funcționale și vii ar putea atunci să genereze reînnoirea urbană și să o propage mai departe către periferie, contribuind la o continuitate funcțională-spațială dorită în întregul oraș. Studiul ar putea crea, de asemenea, cadrul pentru scenarii ce combină intervenții punctuale cu intervenții în rețea, armonizate cu un cadru legislativ și administrativ pentru protejarea patrimoniului Secession.

De asemenea, pentru România, strategia și metodologia se vor baza și pe rezultatul cercetărilor de teren realizate de INP pentru repertoriul digital. Aceste cercetări vizează identificarea în teren a clădirilor construite în acest stil ce sunt incluse în Lista Monumentelor Istorice, fie individual, fie ca parte a siturilor și ansamblurilor, precum și a altor clădiri ce nu sunt clasate. Curentul Art Nouveau a cunoscut, pe teritoriul României, expresii diferite, motivate de realitățile politice și culturale de

measures were identified at the end of the workshops, necessary and feasible at national and transnational levels for the protection and promotion of Art Nouveau heritage and for an increased involvement in such initiatives. These priorities will be correlated in the next period with the results of the workshops conducted by partners in other countries and will form the basis for the strategic document, which will be finalised in 2019.

Both the *Strategy* and the *Methodology* for public administrations will be based also on the results of research in urban planning and art history, project components coordinated by UIRS, respectively IMM. Regarding the urban planning component of the project, INP, in collaboration with the Planwerk architecture firm, presented to the partners during the workshops a series of case studies regarding Secession heritage in the main cities of the country's central and western areas: Miercurea Ciuc, Cluj-Napoca, Arad, Târgu Mureș, and Timișoara.

The latter two were detailed in the study that will be published in the volume dedicated to the Art Nouveau built heritage in urban context, edited within the project by UIRS. The study analyses the historic context of the emergence of Secession buildings in the two cities, the current situation and their influence in the context of historic and current urban development, along with enhancement opportunities. The study identifies a series of issues, applicable to buildings and public spaces, such as lack of use, inappropriate use, inappropriate rehabilitation, uncertainty concerning ownership or excessive fragmentation, along with a lack of systematic and integrated vision regarding the rehabilitation of this heritage.

The study conducted within the project will serve to substantiate future development scenarios, which could be based on a generally valid principle: to return to these building ensembles and, consequently, to the public space around them, the role of articulating different parts of a certain urban structure. This type of functional and living articulations could then generate an urban renewal and transfer it further to the periphery, contributing to a functional and spatial continuity, desired in the entire city. The study could also create a framework for scenarios that combine isolated interventions with interconnected ones, harmonised with a legislative and administrative framework for the protection of Secession heritage.

Also, for Romania, the strategy and the methodology will be based on the field research carried out by INP for the digital repertoire. These researches aim to identify in the field buildings in this style included on the List of Historic Buildings, either individually or as part of sites and ensembles, as well as others that are not listed. Art Nouveau has known different expressions in Romania, motivated by the political and cultural realities at the beginning of the 20th century. From the Austro-Hungarian Secession in the west of the country, to that of Hungarian inspiration in the centre of Transylvania, to the exuberant Art Nouveau of the Casino in Constanța, the style variations offer the chance to discover an especially rich heritage, unfortunately little known and appreciated. Also, keeping in mind its relatively young age, the in-

stances of this style were not protected or researched enough until now, the buildings suffering heavy damages in the last decades, especially at the level of authenticity of materials and concept. Through all the project's activities, INP aims also at a better understanding and protection of the Art Nouveau built heritage at national level, through the harmonisation of the protection practices with global trends regarding community involvement and broadening the understanding of the notion of heritage, in order to overcome bureaucratic barriers.

Another important point of the project is the World Art Nouveau Day, on June 10, date established in 2013 to celebrate the memory of two great representatives of the style – Antonio GAUDI and Ödön LECHNER. Each year, various events are organised worldwide to bring back to the public's attention the people and works of art that marked this style, as well as the stories and values of Art Nouveau heritage. In Romania the event was first marked through this project, in 2017. In Oradea the Municipality organised guided tours, exhibitions, video projections, while INP organised events in Bucharest, Timișoara, Târgu Mureș, and Constanța. Within the two editions, the public in Timișoara, Târgu Mureș, and Constanța was able to participate in guided tours of the main Art Nouveau buildings in each city, organised with help from local partners.

In addition, in the context of the inclusion of the Constanța Casino in the Europa Nostra's *7 Most Endangered* Programme, at the initiative of the ARCHÉ Association, INP organised in Constanța the conference *Conservation and Reactivation of Built Heritage*. Reuniting international experts in the field of built heritage conservation and European funding, the event brought to the attention of the public and local authorities examples of good practices, where heritage became once again an identity and economic resource for the community, such as Victor HORTA's Museum and studio in Brussels, the Synagogue in Subotica, as well as other examples in the Netherlands and Romania, examples meant to be an inspiration for the future solutions for the adaptive reuse of the Casino.

The project, halfway through its implementation period, is already showing results, especially in the sphere of public involvement and awareness raising regarding Art Nouveau heritage values. The research, cooperation, and promotion activities will continue after the end of the project, but 2019 still remains a key moment for the finalisation of the strategic tools, also important at national level in the context of the 2020 List of Historic Buildings and of the feasible high priority measures for a better conservation of built heritage in Romania.

The project *Sustainable protection and promotion of Art Nouveau heritage in the Danube Region* is financed through the Danube Transnational Cooperation Programme (DTP), a financing tool of Interreg aiming to improve the implementation of regional development policies and programmes in the Danube area. In the desire to reach a high and homogeneous level of territorial integration, the DTP Programme acts as a vector and a pioneer in transnational policies.

la începutul secolului XX. De la Secessionul de factură Austro-Ungară din vestul țării, la cel de inspirație maghiară din centrul Transilvaniei și până la Art Nouveau-ul exuberant al Cazinoului din Constanța, variațiile stilului oferă ocazia descoperirii unui patrimoniu deosebit de bogat, din păcate puțin cunoscut și apreciat. De asemenea, având în vedere vechimea relativ mică, ipostazele acestui curent nu au fost până acum protejate sau cercetate îndeajuns, clădirile suferind grave distrugerii în ultimele decenii, mai ales la nivelul autenticității materialelor și conceptului. Prin toate activitățile proiectului, INP are ca obiectiv și o mai bună cunoaștere și protecție a patrimoniului construit Art Nouveau la nivel național, prin armonizarea practicilor de protecție cu tendințele globale privind implicarea comunităților și lărgirea înțelegerii noțiunii de patrimoniu, pentru a depăși barierele birocratice.

Un alt punct important al proiectului este Ziua Mondială Art Nouveau, 10 iunie, dată stabilită în 2013 pentru a celebra memoria a doi mari reprezentanți ai stilului – Antonio GAUDI și Ödön LECHNER. Anual, la nivel mondial se organizează evenimente variate care reaud în atenția publicului oamenii și operele ce au marcat acest curent artistic, precum și poveștile și valorile patrimoniului Art Nouveau. În România, evenimentul a început să fie marcat, prin proiectul de față, în 2017. În Oradea, Primăria a organizat tururi ghidate, expoziții, proiectii video, iar INP a organizat evenimente în București, Timișoara, Târgu Mureș și Constanța. În cadrul celor două ediții, publicul din Timișoara, Târgu Mureș și Constanța a putut participa la tururi ghidate ale principalelor clădiri Art Nouveau din oraș, organizate cu ajutorul partenerilor locali.

De asemenea, în contextul includerii Cazinoului din Constanța, la inițiativa Asociației ARCHÉ, în programul *7 Most Endangered* al Europa Nostra, INP a organizat la Constanța conferința *Conservarea și reactivarea patrimoniului construit*. Reunind experți internaționali în domeniul conservării patrimoniului construit și finanțărilor europene, evenimentul a adus în atenția publicului și a autorităților locale exemple de bune practici în care patrimoniul a redevenit o resursă identitară și economică pentru comunitate, precum Muzeul și atelierul lui Victor HORTA din Bruxelles, Sinagoga din Subotica, precum și alte exemple din Olanda și România, exemple menite a fi o inspirație pentru viitoarele soluții de refuncționalizare a Cazinoului.

Proiectul, aflat la jumătatea perioadei de implementare, oferă deja rezultate, mai ales în sfera implicării publicului larg și a creșterii conștientizării valorilor patrimoniului Art Nouveau. Activitățile de cercetare, cooperare și promovare vor continua și după încheierea proiectului, însă 2019 rămâne în continuare un moment cheie pentru finalizarea instrumentelor strategice, importante de asemenea la nivel național în contextul Listei Monumentelor Istorice din 2020 și a măsurilor prioritare fezabile pentru o mai bună conservare a patrimoniului construit din România.

Proiectul *Sustainable protection and promotion of Art Nouveau heritage in the Danube Region* este finanțat prin programul de Cooperare Transnațională Dunărea. Acesta este un instrument de finanțare al Interreg care urmărește îmbunătățirea punerii în aplicare a politicilor și programelor de dezvoltare regională în zona Dunării. În dorința de a atinge un nivel înalt și omogen de integrare teritorială, programul DTP acționează ca un vector și un pionier în politicile transnaționale.